

Блаже Ристовски, ИСТОРИЈА НА МАКЕДОНСКА НАЦИЈА,
Македонска академија на науките и уметностите,
Скопје, 1999, 739 страна

Права је реткост презентирање јавности великих научних синтеза које су резултат истраживачког рада. Познати македонски научни ауторитет Блаже Ристовски се управо појавио новим својим делом "Историја македонске нације", које је на македонском језику објављено у Скопљу, у обиму од 740 страна лепо опремљене књиге.

Ваља имати увида у литературу, поготову свежу, суседних народа. Упознавање научних достигнућа на ширем - балканском, потом европском и светском простору значајно је и за развој наше националне историографије, те научне мисли уопште. Дело македонског академика Ристовског представља допринос историјској литератури ширег балканског подручја, мада је у првом плану појава формирања македонске националне свести у другој половини XIX и првој XX века.

Аутор указује да су прве македонске књиге у Новом веку штампане 60-тих година прошлог столећа. Оснивање бугарског Егзархата је поттикнувало еманципацију македонског националитета те доприносило бугаризацији словенског живља у европској Турској. Берлински конгрес није решавао питање Македоније које се потом манифестовало. Реформе у Отоманској империји су биле недовољне, а национални покрети све снажнији. У време

доношења акта названог Уставом 1880. у читавој Македонији је живело 705 Словеномакедонаца, 450.000 Помака (исламизираних Словена) Турака, 75.000 Албанаца, 65.000 Јевреја, 61.000 Грка, а Влаха и осталих 41.000 душа. Предвиђене су извесне институције македонске аутономије, које нису заживеле. Делатност за еманципацијом македонског субјекта се претежно одвијала изван, заслугом из центара слободних држава иза граница Турске. Највише из Софије, Петрограда, Београда где су формиран кружоци и покретана штампа. У Београду је излазио лист "Аутономна Македонија" и делао македонски клуб Балкански гласник. На прелому два века у једном листу се констатује: "Народ без интелигенције је филозофска нула, једно политичко ништа". Дакле, рационалније од марксистичке догме о месијанској улози радничке класе уз уважавање само "поштене интелигенције", што можемо да кажемо ево на прелому II и III миленијума.

Међутим, опет, критички да кажемо, македонска интелигенција је била веома малобројна, углавном у егзилу, и врло тешко су њене идеје продирале у масе. Из овог дела се то посредно сагледава. Међу македонским националним борцима су се нарочито истицали Крсте Мисирков и Димитрије Чуповски. Из

Петрограда, са македонском колонијом, деловало је Словено-македонско национално-просветно друштво, група од свега пет активиста. Деловало се и на ширем плану Словенскога југа. Словенофилски кругови су лавирали подржавајући бугарску или српску државну политику. Међутим, Македонија је била на мети официјелне бугарске и српске, као и грчке политике. Рационални услови су, пак, упозоравали да је Балкан премален за више малих држава, а стварност упућује на коезистенцију кроз балканску федерацију.

Аутор указује, позивајући се на поједине борце за македонску посебност, да је македонска традиција прилично стара кроз историју. Ђирило и Методије, македонски Словени, су 863. отишли у Моравску, а тек следеће године Борисова Бугарска захвата Македонију. У традицију македонске државности наводи се Самуилова царевина, затим краљевина Вукашина и Марка у XIV веку. А Охридска архиепископија се сматра македонском црквом.

Аутор објашњава карактер Македонске револуционарне организације и зашто се револуционарни комитети називају бугарским македонско-једренским. Не задржавајући се на Илинденском устанку 1903. изражава даљи развој македонске националне идеје. Заговара се недељивост Македоније и њено место у балканској федеративној демократској републици у коју би још ушле Србија, Бугарска, Хрватска, Словеначка, Грчка, Албанија, Босна са Херцеговином, Тракија и Црна Гора. Међутим, на Париској мировној конференцији није разматрано питање Македоније чија је подела између Бугарске, Грчке и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца потврђена. То "ново распеће" Македоније је отежало борбу за њену индивидуалност. Прво званично признање, како се наводи, те индивидуалности изразила је Коминтер-

на Резолуцијом за македонску нацију и језик 11. јануара 1934.

Кроз народноослободилачку борбу 1941-1944. Македонија израста у посебну федералну државу у саставу федеративне Југославије. Пирински део остао је у интегралном оквиру Бугарске коју заплускују таласи избеглог живља, док егејски Македонци у Грчкој доживљавају прави егзодус и губе се у расејању.

Аутор на крају поставља питање: зашто су Македонци последњи на Балкану дошли до пуне националне афирмације. Међутим, изразили бисмо своју констатацију да је иначе веома комплексан процес сазревања условио позну афирмацију нација на Балкану уопште. Сазревање и афирмација македонског националног ентитета су претходили још млађим црногорском и муслиманскобошњачком, чије ће се конституисање продужити и након средине нашег века који је на измаку.

У Поговору се говори о збивањима последње деценије овог столећа, када Македонија постаје коначно независна и међународно призната држава. Распадом СФРЈ на тлу вардарског дела, што ће санкционисати међународна заједница. На крају бисмо закључили да је та, често критикована као државни концепт, Југославија посредно омогућила еманципацију и афирмацију више југословенских ентитета.

Ово дело представља пре свега велики изазов. Изазваће, посебно у недостатку потпуног класичног научног апарата, бројна реаговања и опонирања. Уз сва неслагања и неусаглашености које имамо са аутором, можемо рећи да је ово дело од капиталног значаја у савременој историјској литератури. Маестрални захват једног големог проблема, дуго отвораног а недовољно обрађеног, импонуваће читаоцима не само у македонској већ и широкој научној јавности.

Др Драгољуб С. Пејровић